

Rituri de primăvară și sărbătoarea Sfințelor Paști

Zilele desemnate de biserica creștină pentru Sărbătoarea Sfințelor Paști au fost imaginate în toate ținuturile românești ca un moment de sfârșit și început de ciclu calendaristic, generând o trainică îmbinare de rituri precreștine și cultice. Sărbătoarea creștină a Învierii Mântuitorului aducea cu ea – în repertoriul adulților și al copiilor – numeroase acte rituale, care se oficiau fie în Săptămâna Patimilor, premergătoare Duminicii Paștilor, fie în cea care urma, în Săptămâna Luminată.

Un ritual complex, atestat sub diverse forme, în toate provinciile românești, celebrate în ultima joi din Postul Paștilor, este cunoscut sub denumirea generică de „Joimari“, marcând revenirea morților printre cei vii. După o străveche credință, consemnată de Simion Florea Marian, „morții vin în fiecare an, în această zi, la vechile lor locuințe, unde așteaptă până la Moși sau Sărbătoarea Moșilor, adică până înainte de Rusalii, sau Duminica Mare, când se fac împărțeli de plecarea sufletelor, adică atunci când se dau colaci și oale de pomană și morții pleacă cu colacul și oala ce au căpătat-o”. Spiritele morților trebuie întâmpinate cu pomeni abundente (Moșii de Joimari) și cu ruguri aprinse (Focurile de Joimari) ca să le fie lumină și căldură.

„Joimari“ era nu numai un ritual funebru, ci și datina practică în ziua de Joia Mare, „termenul cel de pe urmă până când au femeile și cu deosebire fetele să-și toarcă lănețele și mai ales cânepa. Cele care nu și-au cusut cămașă nouă pentru Paște, sunt pedepsite de Joimariță“ (Simion Florea Marian). Reprezentare mitică, Joimarița, persoană deghizată în zdrențe, intra în case și pedepsea tinerele fete care n-au terminat de tors, ori de țesut tortul.

Circumscrie Sărbătorilor Sfințelor Paști, obiceiurile și credințele legate de ouăle încondeiate sau înroșite sunt nelimitate ca semnificație și varietate zonală. Emblemă a universului pentru epocile de început ale omenirii, oul, în special oul colorat adesea în roșu, a fost unul dintre simbolurile regenerării biologice, al fertilității. Cu semnificația străvechiului simbol precreștin, ouăle roșii apar în câteva manifestări arhaice românești (de pildă, în

unele practici premaritale).

Imaginea arhetipală a oului a fost preluată ulterior de creștinism. Datina ouălor de Paști este pusă de biserica creștină în seama răstignirii, a sângelui vărsat de Iisus Hristos în timpul chinurilor, al răstignirii sale. Dacă la început ouăle se vopseau în galben (culoarea soarelui pe bolta cerului) și în roșu (culoarea discului solar la răsărit și apus), ulterior au fost decorate cu chipul lui Hristos, cu motive astrale, fitomorfe, zoomorfe sau antropomorfe.

Înroșitul și încondeiatul ouălor sunt meșteșuguri populare de un rafinement artistic remarcabil, care au datorita de a respecta un anume scenariu ritual. Oul, care va fi colorat și împodobit, este ales la Miezul Păresimilor, este vopsit și încondeiat în Săptămâna Patimilor pentru a fi lovit și ucis (ciocnirea ouălor) de Paști.

Ca sărbătoarea de înlocuire a timpului vechi cu altul nou, Paștele era considerat un moment prielnic pentru reușita dorințelor și speranțelor într-un viitor apropiat sau mai îndepărtat. Vizitele ce le făceau cei mai mici la cei mari, în zilele Săptămânii Luminate (copiii la părinți, finii la nași, ginerii la socri etc.) nu erau altceva decât manifestări de îngăduință, de iertare a păcatelor, de toleranță.

Numeroase rituri ilustrate de străvechi credințe populare priveau felurile interdicții (lucrative sau alimentare), acte de purificare, de magie ori de acte de divinație. Oferim câteva exemple:

- De la Paști până la Înălțarea Domnului nu se meliță cânepa fiindcă ar fi păcat.
- Cu mătisoarele de Florii se ating vitele și copiii ca să crească și să înflorească asemenea lor.
- Cine doarme peste ziua în Joia Mare se îmbolnăvește ori rămâne leneș și netrebnic un an întreg.
- Femeia care vâruiește de Joia Mare stropește morții cu var.
- În Vinerea Mare se ocolește biserica de trei ori și se aduce acasă lumânare aprinsă. Dacă se stinge pe drum este semn rău. Cu ea aprinsă se înconjoară casa de trei ori și apoi se face cruce pe cei patru pereți ai casei ca să fie ferită de foc.
- Pasca se face rotundă după forma pe

care se zice că au avut-o scutecele lui Hristos. Dar se poate face și în patru colțuri, după cum i-a fost piatra pe mormânt.

- Ouăle colorate și neîncondeiate se numesc în Bucovina merișoare. De le dai de pomană, se fac mere pe ceea lume.
- Ouăle care nu-s frumos scrise, se zice că le-a scris numai să nu le cunoască găina.
- Cerând evreii lui Pilat să-l răstignească pe Iisus, au aruncat o ploaie de pietre asupra Domnului, care s-au prefăcut toate în ouă roșii.
- La Înviere oamenii merg îmbrăcați cu haine noi. Că se zice: Crăciunul-sătul, Paștele-fudul.
- Cei care ciocnesc ouă roșii se vor vedea pe lumea cealaltă. De aceea au să ciocnească unul cu altul cei care se iubesc.
- Așa s-au făcut ouăle roșii, de când au apucat oamenii a le face și tot așa s-or face și de acum înainte, iar când nu s-or mai face, atunci va fi sfârșitul lumii.
- Sunt locuri unde, în zorii zilei de Paști, feciorii și fetele merg la râu să se scalde, în timp ce se trag clopotele la biserică. În alte locuri, fetele spală limba clopotului în noaptea de înviere și cu apa aceea își clătesc fața ca să alerge după ele feciorii, cum aleargă oamenii la biserică, înainte să mănânci din oul roșu, să-l freci pe obraz, ca să fii, peste an, rumen.
- Ouăle roșii păstrate în casă apără de răutăți, de duhuri rele, de farmede și uneltiri diavolești.
- A fost odată un om și avea un ou. Omul a încuiat oul într-o ladă și altul, care știa, când s-a dus omul de acasă, a mers și i-a dat drumul. Și din acel ou s-a făcut soarele pe cer.
- Diavolul întrebă mereu două lucruri: de se mai scriu ouă pe pământ și de mai sunt colinde în sat. Când nu se vor mai scrie ouă și nu vor mai fi colinde, atunci el va apărea.
- „Când or fi Paștele?“ se întrebară apostolii. Iar Iisus Hristos le răspunse: „Când veți găsi pâine de grâu în traistele voastre“. Și plecând apostolii din casa gospodarului ce i-a ospătat au aflat în traiste pâine de grâu și I-au spus lui Iisus: „Bucurați-vă, căci acum sunt Paștele!“

Constantin DONEA